UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Volkssoevereiniteit: de lange geschiedenis van een ingewikkeld politiek begrip

[Review of: R. Bourke, Q. Skinner (2016) Popular Sovereignty in Historical Perspective]

Velema, W.R.E.

DOI
10.5117/TVGESCH2018.1.BOEK

Publication date
2018

Document Version
Final published version

Published in
Tijdschrift voor Geschiedenis

License
CC BY-NC-ND

Link to publication

Citation for published version (APA):
Velema, W. R. E. (2018). Volkssoevereiniteit: de lange geschiedenis van een ingewikkeld politiek begrip: [Review of: R. Bourke, Q. Skinner (2016) Popular Sovereignty in Historical Perspective]. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, *131*(1), 164-166. https://doi.org/10.5117/TVGESCH2018.1.BOEK

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)
Download date:06 Oct 2026

Richard Bourke en Quentin Skinner ed., *Popular sovereignty in historical perspective* (Cambridge University Press; Cambridge, 2016) x., 410 p., £60,62 ISBN 9781107130401

Volkssoevereiniteit: de lange geschiedenis van een ingewikkeld politiek begrip

De gedachte dat de hoogste politieke macht in een gemeenschap uiteindelijk bij het volk dient te liggen lijkt op het eerste gezicht helder en bevattelijk. Wanneer men er echter wat langer over nadenkt en bij die reflectie bovendien de geschiedenis van dit denkbeeld betrekt, dan blijkt aan deze ogenschijnlijk simpele formule een schier eindeloze hoeveelheid betekenissen te kunnen worden toegekend.

Allereerst is natuurlijk de betekenis van het begrip volk historisch variabel. Het kan worden gebruikt voor een verzameling individuen die allen aan een bepaald criterium voldoen, zoals bijvoorbeeld het staatsburgerschap van een land. Het kan echter ook, zoals in veel vroegmoderne en oudere politieke theorie het geval was en zoals E.H. Kossmann zo fraai in zijn opstel uit 1980 over de volkssoevereiniteit in de zestiende eeuw heeft uiteengezet, verwijzen naar het hele samenstel van gevestigde politieke instellingen. Bovendien is het verre van evident wat het precies betekent dat de hoogste politieke macht bij het volk ligt. Men heeft dat denkbeeld historisch zowel kunnen gebruiken ter legitimering van een welhaast onbeperkt vorstelijk gezag, door middel van de redenering dat het volk zijn oorspronkelijke macht aan de vorst had overgedragen, als ter ondersteuning van radicale

vormen van democratie. Tot slot is het in het geheel niet vanzelfsprekend dat er in iedere politieke gemeenschap ook werkelijk een hoogste vorm van politieke macht is of dient te zijn. Het moderne soevereiniteitsbegrip is volgens veel historici pas in de zestiende eeuw in het werk van Jean Bodin ontstaan, en daarmee relatief jong in de geschiedenis van het politieke denken. Strikte aanhangers van het historische contextualisme van de Cambridge School zouden dan ook met enige reden kunnen volhouden dat het bestuderen van de geschiedenis van het begrip volkssoevereiniteit voor de zestiende eeuw anachronistisch is.

Opmerkelijk genoeg is dat niet het standpunt van de twee prominente vertegenwoordigers van de Cambridge School die de hier te bespreken fraaie bundel over de volkssoevereiniteit in historisch perspectief hebben samengesteld. Quentin Skinner staat alleen vermeld als redacteur, maar levert geen inhoudelijke bijdrage aan de bundel. Richard Bourke zet in zijn inleiding uiteen dat er voldoende begrippen in de klassieke oudheid zijn te vinden die een duidelijke verwantschap vertoonden met het moderne (volks)soevereiniteitsbegrip. Dit wordt in de bundel bevestigd in artikelen over de Atheense democratie (Kinch Hoekstra), Aristoteles (Melissa Lane) en Cicero (Valentina Arena). Het blijkt echter ook uit het feit dat Jean Bodin, de grondlegger van de moderne soevereiniteitsleer, insisteerde dat de klassieken het begrip soevereiniteit wel degelijk hadden gekend, maar helaas in gebreke waren gebleven het adequaat te definiëren. Van de oudheid beweegt de bundel zich naar de stadstaten van de late middeleeuwen en de vroege renaissance in Italië (Serena Ferente), om vervolgens bij Bodin uit te komen. Diens betekenis wordt besproken door Richard Tuck, die in zijn betoog een samenvatting geeft van zijn recente boek *The sleeping sovereign. The invention of modern democracy* (2015). Tuck benadrukt vooral het grote belang voor de geschiedenis van de volkssoevereiniteit van het door Bodin voor het eerst duidelijk geformuleerde onderscheid tussen 'regering' en 'soevereiniteit'. Dit onderscheid, dat later door Rousseau en anderen zou worden overgenomen, maakte het mogelijk de volkssoevereiniteit een plaats te geven in moderne, grote staten: zolang het soevereine volk maar in staat bleef op cruciale momenten zijn hoogste gezag te laten gelden, kon het de rest van de tijd rustig 'slapen' en het dagelijkse bestuur aan de regering overlaten.

Twee artikelen (van Alan Cromartie en Lorenzo Sabbadini) bespreken vervolgens de fascinerende en fundamentele debatten over de volkssoevereiniteit in het zeventiende-eeuwse Engeland, waarbij onder andere duidelijk wordt hoe nauw het denken over de soevereiniteit van het volk altijd verbonden was met opvattingen over de aard van politieke representatie. Voor de beroemde Engelse politieke denker Henry Parker bijvoorbeeld representeerde het Engelse parlement het volk – niet omdat het daartoe door het volk was geautoriseerd, maar omdat het volgens Parker eenvoudig het volk *was*. Tegenover dat idee, dat overigens in de strijd tegen de vorst heel effectief kon zijn, ontwikkelden de Levellers een veel radicalere versie van de volkssoevereiniteit, waarin legitieme representatie onlosmakelijk werd verbonden met verkiezing van de representanten door een breed gedefinieerd volk.

Dat laatste denkbeeld zou natuurlijk uiteindelijk ook van groot gewicht worden voor de revolutionairen van de late achttiende eeuw, die het idee van virtuele representatie verwierpen en de volkssoevereiniteit alleen veilig achtten in de handen van gekozen en controleerbare representanten. De schok die deze revoluties veroorzaakten zou er in de negentiende eeuw toe leiden dat velen het

idee van volkssoevereiniteit als hoogst gevaarlijk beschouwden en alternatieven in bijvoorbeeld het denkbeeld van de staatssoevereiniteit zochten, zoals Bryan Garsten en Duncan Kelly in deze bundel laten zien. Uiteindelijk bleek de notie van een door gekozen representanten vertegenwoordigd soeverein volk echter zo'n grote kracht te hebben, dat zij uit het moderne politieke vocabulaire en leven niet meer weg is te denken.

Het verhaal over de historische ontwikkeling van het idee van volkssoevereiniteit zoals het in deze bundel wordt verteld was in hoofdlijnen natuurlijk niet onbekend, maar het aantal specifiek aan dit thema gewijde werken is verrassend laag. Daarom is dit boek, waarin vrijwel alle individuele bijdragen van hoog niveau zijn, een zeer welkome aanvulling op de literatuur over het onderwerp. Wel moet worden opgemerkt dat de bundel niet in alle opzichten bevredigt. Allereerst niet omdat te veel auteurs (Richard Tuck en Eric Nelson, bijvoorbeeld) eenvoudig een samenvatting van hun recent verschenen werk geven. Belangrijker is echter dat het boek ettelijke belangrijke historische momenten uit de ontwikkeling van het denken over volkssoevereiniteit overslaat: de anti-monarchale verzetstheorieën uit de zestiende eeuw worden nauwelijks besproken, de Franse revolutie krijgt geen eigen hoofdstuk, en het denken over volkssoevereiniteit in het socialisme en communisme komt helemaal niet aan bod.

Wyger R.E. Velema, Universiteit van Amsterdam